

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦЬ *TRITICUM DURUM* ТА *TRITICUM AESTIVUM* ОЗИМИХ ФОРМ У РІЗНИХ ҐРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ

У статті представлені дані щодо продуктивності різних сортів м'якої та твердої пшениць за чотирма сортодослідними станціями зони Степу України, з наведенням показників висоти рослин, урожайності та маси 1000 насінин.

Ключові слова: пшениця, м'яка, тверда, озима, сорти, урожайність, маса 1000 насінин, висота.

В статье представлены данные относительно продуктивности разных сортов мягкой и твердой пшеницы по четырем сортоиспытательным станциям зоны Степи Украины, с наведением показателей высоты растений, урожайности и массы 1000 семян.

Ключевые слова: пшеница, мягкая, твердая, озимая, сорта, урожайность, масса 1000 семян, высота.

The article presents data on the productivity of different varieties of soft and hard wheat for the four testing stations steppe zone of Ukraine, with the guidance parameters plant height, yield and weight of 1000 seeds.

Key words: wheat, soft, hard, winter wheat, varieties, yield, 1000 seed weight, height.

Вступ. У сучасних умовах особливо зростає економічне і соціально-політичне значення підвищення урожайності і збільшення виробництва зерна однієї з найпоширеніших і цінних культур – пшениці озимої. В сільськогосподарській практиці найбільше розповсюдження отримали два види пшениці – м'яка і тверда. Озима пшениця – основна хлібна культура у нашій країні. Продуктами переробки її зерна харчується понад 35 % людства планети [1]. Тому ніколи не втрапить актуальності комплекс агрозаходів, спрямованих на підвищення врожайності та якості цієї культури.

Постановка проблеми. У комплексі агротехнологічних заходів важливе місце займає врахування впливу різних географічних умов Степу на агробіологічні показники росту та розвитку пшениці озимої м'якої та твердої з урахуванням сортових особливостей. Згідно з численними дослідженнями, вирощування пшениці озимої в різних географічних умовах Степу має значний вплив на її агробіологічні особливості, а саме: морозо- і зимостійкість, висоту рослин та стійкість їх до вилягання, масу тисячі насінин, стійкість до хвороб та шкідників, що, в свою чергу, впливає на рівень урожайності культури.

Останнім часом в усіх ґрунтово-кліматичних зонах агрокліматичні і погодні фактори зумовлюють несприятливі і навіть екстремальні умови для

вегетації рослин озимих культур, що вимагає більш детального дослідження агробіологічних особливостей сортів пшениці озимої м'якої та твердої, рекомендованих для вирощування у Степовій зоні. Тому нами було проаналізовано дані основних агробіологічних показників вирощування озимої пшениці м'якої та твердої у 2008-2009 рр. на чотирьох закладах експертизи державної системи охорони прав на сорти рослин.

Мета досліджень полягає у вивченні та дослідженні впливу різних географічних умов вирощування пшениці озимої в Степу України на її агробіологічні особливості в умовах зміни клімату і глобального потепління, для створення передумов повної реалізації потенціалу урожайності і якості продукції, а також підвищення прибутковості виробництва.

Матеріал і методика досліджень. Досліди з післяреєстраційного вивчення сортів пшениці озимої м'якої та пшениці озимої твердої проводилися в чотирьох географічних пунктах півдня України, які знаходяться в різних кліматичних умовах, характерних для Степу. Це:

1) Миколаївський державний центр експертизи сортів рослин (Миколаївська область) – **південний Степ – сухий**;

2) Новоодеська державна сортодослідна станція (Миколаївська область) – **південний Степ**;

3) Херсонський державний центр експертизи сортів рослин (Херсонська область) – **каштановий Степ**;

4) Константинівська державна сортодослідна станція (Донецька область) – **північний Степ**.

Протягом 2008 і 2009 років вивчали 20 сортів пшениці озимої м'якої та 8 сортів пшениці озимої твердої, занесених до Державного Реєстру сортів та рекомендованих для вирощування в умовах Степу.

Досліди з післяреєстраційного вивчення сортів озимої пшениці м'якої та твердої проводилися

згідно з Методикою державного сорто випробування сільськогосподарських культур (Загальна частина). Посів здійснювався в оптимальні для кожного району строки. Сівбу у дослідях проводили рекомендованими і прийнятими у виробництві способами [2]. Досліди озимої пшениці м'якої висівались за блоками – середньорослі та напівкарликові, які розміщували за кращами попередниками.

Рис. 1. Сортовипробування пшениць на Новоодеській СДС

У період вегетації пшениці проводили фенологічні спостереження та визначали стійкість сортів до вилягання.

Лабораторний аналіз проводили за показниками маси 1000 насінин.

Експериментальні матеріали піддавались математичній обробці.

Для обґрунтування розвитку і врожайності сортів, що вивчалися в державних закладах експертизи за роки випробувань, використовували дані кліматичних метеостанцій, а опадів – показники метеомайданчиків. Незважаючи на те, що протягом 2007-2008 рр. спостерігались відхилення від норм температури повітря, кількості та розподілу опадів (місцями сильні зливи, тривалий посушливий період у серпні та надмірне зволоження у вересні); у цілому 2008 рік виявився сприятливим для вирощування більшості сільськогосподарських культур, значних відхилень за основними факторами зовнішнього середовища (світло, тепло, волога) не було, про що свідчать одержані врожаї.

Найбільш посушливими агрокліматичними умовами за роки досліджень відрізнялися північні

регіони Степу, де знаходиться Константинівська державна сортодослідна станція.

Результати досліджень. Метеорологічні умови південних областей України більш підходять для росту та розвитку озимої пшениці, ніж ярої, і це підтверджується даними про урожай не тільки на сортодослідних станціях, але і в промислових посівах. На чотирьох закладах експертизи зони Степу України протягом двох років (2008-2009) випробовували 20 сортів пшениці м'якої озимої та рекомендованих для вирощування в цих умовах.

Середні показники врожайності цих груп становили (табл. 1): за даними Миколаївського обласного державного центру експертизи сортів рослин (ОДЦЕСР) – відповідно 63,4 та 62,3 ц/га; Новоодеської ДСС – 50,5 та 50,6; Херсонського обласного державного центру експертизи сортів рослин – 40,6 та 38,2; Константинівської ДСС – 58,5 та 61,8. У середньому по закладах експертизи середня урожайність блоку середньорослих м'яких пшениць на 0,7 ц/га перевищує блок напівкарликових.

Урожайність сортів пшениці м'якої та твердої озимих форм, рекомендованих для вирощування в умовах Степу України

Сорт	Державні заклади експертизи												Середні показники по дослідних станціях за 2 роки
	Миколаївський ОДЦЕСР			Новоодеська ДСС			Херсонський ОДЦЕСР			Константинівська ДСС			
	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	
Сорти пшениці м'якої (середньорослі)													
Землячка одеська	50,7	79,7	65,2	49,9	51,8	50,9	—	35,8	35,8	58,9	58,7	58,8	55,1
Вдала	55,8	73,1	64,5	50,1	54,6	52,4	44,1	32,8	38,5	57,2	53	55,1	52,6
Кольчуга	51,8	63,9	57,9	50,9	—	50,9	—	—	—	50,6	52,4	51,5	53,9
Знахідка одеська	55,8	76,4	66,1	45,9	45,1	45,5	45,4	40,3	42,9	67	58,4	62,7	54,3
Куяльник	60,8	77,2	69	55,4	51,1	53,3	47,4	46,8	47,1	69,8	63,8	66,8	59
Дріада 1	48,4	72	60,2	50,4	74,4	62,4	—	36	36	57,7	57,5	57,6	52,8
Подоянка	54,2	73	63,6	53,2	49,3	51,3	47,4	28	37,7	68,2	55,3	61,8	53,6
Пошана	56,7	74,6	65,7	50,7	53,1	51,9	46,2	46,6	46,4	61,4	57,9	59,6	55,9
Альбатрос одеський	51,7	70,4	61,1	51,1	46,1	48,6	45,7	15,9	30,8	53,4	52,6	53	48,4
Лузанівка одеська	47,2	73,9	60,6	50,8	—	50,8	45,4	—	45,4	59,1	57,7	58,4	55,7
Середнє значення	53,3	73,4	63,4	50,8	49,8	51,8	45,9	35,3	40,6	60,3	56,7	58,5	54,1
НІР ₀₅ ц/га			4,7			2,8			4,0			3,4	
Сорти пшениці м'якої (напівкарлики)													
Смуглянка	61,2	75,4	68,3	53,6	53,5	53,6	40,8	—	40,8	63	59,9	61,5	58,2
Білосніжка	50,6	84,3	67,5	45	53,1	49,1	46,4	26,8	36,6	65,3	62,9	64,1	54,3
Золотоколоса	59,5	71,4	65,5	54,4	54,9	54,7	48,7	—	48,7	68	56	62	59
Херсонська безоста	55	51,7	53,4	48,9	54	51,5	48,8	39	43,9	63,6	55,8	59,7	52,1
Селянка	52,6	74,6	63,6	47,8	55,5	51,7	46,2	40,2	43,2	69,2	61,8	65,5	56
Зустріч	53,9	70,2	62,1	45,7	47,6	46,7	42,7	39,6	41,2	66,4	60,3	63,4	53,3
Колумбія	57,5	70,6	64,1	52,8	—	52,8	44,2	—	44,2	65,6	63,6	64,6	59,1
Ніконія	50	74,1	62,1	47,1	49,4	48,3	45,4	14,2	29,8	65,3	55,1	60,2	50,1
Херсонська 99	55	62	58,5	45	55,6	50,3	44,7	27	35,9	—	55,2	55,2	49,2
Оксана	44,4	70,8	57,6	47,3	—	47,3	44,5	—	44,5	62,9	60,2	61,6	55
Середнє значення	54	70,5	62,3	48,8	43	50,6	45,2	31,1	38,2	65,5	59,1	61,8	54,6
НІР ₀₅ ц/га			4,2			3,4			4,0			2,4	
Сорти пшениці твердої													
Аргонавт	55,5	66,4	61	42,3	50,2	46,3	35,1	25,3	30,2	59,5	54,4	57	48,6
Перлина одеська	54,3	64,7	59,5	38,9	48,5	43,7	42,6	34,9	38,8	63,8	56,4	60,1	50,5
Бурштин	54,4	69,9	62,2	—	47,9	47,9	36,7	38,6	37,7	—	55,7	55,7	50,5
Лагуна	58,4	68,4	63,4	39,9	45,2	42,6	39,2	25,3	32,3	59,6	50,3	55	48,3
Золоте руно	48,9	69,5	59,2	40,4	45,9	43,2	28,5	31,9	30,2	60,5	49,4	55	46,9
Гардемарин	52,9	65,6	59,3	40	44,3	42,2	34,5	36,8	35,7	62,6	56,3	59,5	49,1
Середнє значення	54,1	67,4	60,8	40,3	47	44,3	36,1	32,1	34,2	61,2	53,8	57,1	49,0
НІР ₀₅ ц/га			1,1			0,7			3,1			2,2	

Можна відмітити, що найвищу середню врожайність сортів одержано на Миколаївському ОДЦЕСР – становить 63,4 ц/га (середньорослі) та 62,3 ц/га (напівкарликові), а найменший урожай отримано на Херсонському ОДЦЕСР – відповідно 40,6 та 38,2 ц/га. Найбільш урожайним з групи середньорослих виявився сорт Куяльник, середній урожай якого за 2 роки випробування на чотирьох закладах експертизи становить 59,0 ц/га. Найбільший урожай його отримано на Миколаївському ОДЦЕСР – 69,0 ц/га, а найменший – на Херсонському ОДЦЕСР (47,1 ц/га). У групі напівкарликових слід відмітити сорт Золотоколоса, середня врожайність якого становить 59,0 ц/га. На Миколаївському ОДЦЕСР середній урожай його становить 65,5 ц/га, на Константинівській ДСС – 62,0, на Новоодеській ДСС – 54,7 та на Херсонському ОДЦЕСР – 48,7 ц/га.

Найменш урожайним виявився сорт Альбатрос одеський, середній урожай у чотирьох зонах Степу становив 48,4 ц/га.

Результати випробування сортів пшениці озимої твердої, рекомендовані для вирощування на півдні України, показали, що найбільш сприятливими для вирощування цієї культури є кліматичні умови північного Степу та південного Степу сухого (табл. 2, 3).

Середня врожайність 6 випробовуваних сортів по чотирьох закладах експертизи становить 49,0 ц/га. Найбільш урожайні сорти пшениці озимої твердої – Перлина одеська та Бурштин, середня врожайність яких становить 50,5 ц/га. Найбільший урожай цих сортів зібрано в Миколаївському ОДЦЕСР відповідно 59,5 і 62,2 ц/га, в Новоодеській ДСС – 43,7 і 43,9; у Константинівській ДСС та в Херсонському ОДЦЕСР – відповідно по 60,1 і 55,7 та 38,8 і 37,7 ц/га.

Таблиця 2

Маса тисячі насінин основних сортів пшениці м'якої та твердої озимих форм, рекомендованих для вирощування в умовах Степу України

Сорт	Державні заклади експертизи												Середні показники по дослідних станціях за 2 роки
	Миколаївський ОДЦСР			Новоодеська ДСС			Херсонський ОДЦСР			Константинівська ДСС			
	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	2008	2009	Середнє	2008	2009	середнє	
Сорти пшениці м'якої (середньорослі)													
Землячка одеська	32,7	32,8	32,8	53,2	39,7	46,5	—	40,4	40,4	43,6	41,6	42,6	40,6
Вдала	38	32,3	35,2	40,5	39,6	40,1	39	38,2	38,6	40,4	43,6	42	39
Кольчуга	37	35,7	36,4	44,1	—	44,1	—	—	—	38,6	40	39,3	39,9
Знахідка одеська	34,5	35,9	35,2	43	41,7	42,4	38,7	39,6	39,2	38,2	40,4	39,3	39
Куяльник	32,5	36,3	34,4	40,8	40,8	40,8	30,1	36,6	33,4	48	40	44	38,2
Дріада I	37,3	41,8	39,6	40,3	36,6	38,5	—	48,2	48,2	39,8	43,5	41,7	42
Подольянка	35,5	40,1	37,8	43,2	43,8	43,5	30,1	35	32,6	42,8	41,4	42,1	39,4
Пошана	36,6	37,3	37	47,5	38,6	43,1	34,1	34	34,1	40,4	43	41,7	39
Альбатрос одеський	34,3	33,8	34,1	41,1	35,6	38,4	31,5	43,2	37,4	39,6	38	38,8	37,2
Лузанівка одеська	27,8	34,5	31,2	37,4	—	37,4	31,1	—	31,1	33,5	38,6	36,1	34
Середнє значення	34,6	36,1	35,4	43,1	39,6	41,5	33,5	39,4	37,2	40,5	41,0	40,8	38,8
Сорти пшениці м'якої (напівкарлики)													
Смуглянка	32,8	34	33,4	45,1	42,1	43,6	24,4	—	24,4	40,1	42	41,1	37,2
Білосніжка	34,8	40,2	37,5	39,9	38,6	39,3	37,3	45,6	41,5	40,8	40,7	40,8	39,7
Золотоколоса	34,5	39,4	37	40,3	39,2	39,8	34,3	—	34,3	46	40,8	43,4	39,2
Херсонська безоста	32	33,4	32,7	42,3	34,6	38,5	36,3	31	33,7	42	39,8	40,9	36,4
Селянка	36	35,3	35,7	40,1	38,4	39,3	37,1	28	32,6	39,8	40,4	40,1	36,9
Зустріч	33	32,9	33	41,8	32,4	37,1	34,8	41	37,9	37,2	37,7	37,5	36,4
Колумбія	32,5	32,6	32,6	42,3	—	42,3	32,1	—	32,1	41	42,7	41,9	31
Ніконія	32	35,3	33,7	42,9	35,8	39,4	33,4	34,8	34,1	40	40,8	40,4	36,9
Херсонська 99	32	34,4	33,2	38,8	36,3	37,6	35,2	36	35,6	—	40,6	40,6	36,2
Оксана	29,7	35,9	32,8	40,1	—	40,1	27,5	—	27,5	39,2	39,3	39,3	35,3
Середнє значення	32,9	35,3	34,2	41,4	37,2	39,7	33,2	36,1	33,4	40,7	40,5	40,6	36,5
Сорти пшениці твердої													
Аргонавт	39,5	45,7	42,6	49,3	47,8	48,6	41,3	43	42,2	51,6	48,6	50,1	45,9
Перлина одеська	41	41	41	48,9	44,9	46,9	42,8	46	44,4	49,8	50	49,9	45,6
Бурштин	38,5	44,4	41,5	—	44,8	44,8	—	40,5	40,5	—	50	50	44,2
Лагуна	38,5	46,4	42,5	47,3	40,1	43,7	39,8	44	41,9	50,4	48,2	49,3	44,4
Золоте руно	37,5	34,6	36,1	48,6	43,6	46,1	40,7	43,8	42,3	52,8	47,9	50,4	43,7
Гардемарин	38	39,1	38,6	48,8	47,6	48,2	38,7	38	38,4	50,8	49,5	50,2	43,9
Середнє значення	38,8	41,9	40,4	48,6	44,8	46,4	40,7	42,6	41,6	51,1	49,0	50,0	44,6

Таблиця 3

Висота рослин сортів пшениці м'якої та твердої озимих форм, рекомендованих для вирощування в умовах Степу України, см

Сорт	Державні заклади експертизи												Середні показники по дослідних станціях за 2 роки		
	Миколаївський ОДЦСР			Новоодеська ДСС			Херсонський ОДЦСР			Константинівська ДСС					
	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє	2008	2009	середнє			
Сорти пшениці м'якої (середньорослі)															
Землячка одеська	104,0	91,0	97,5	94,0	90,0	92,0	—	80,0	80,0	89,0	89,0	89,0	95,7	87,5	89,6
Вдала	104,0	101,0	102,5	90,0	85,0	87,5	90,0	88,0	89,0	96,0	96,0	96,0	95,0	92,5	93,8
Кольчуга	124,0	104,0	114,0	109,0	—	109,0	—	—	0,0	109,0	109,0	109,0	114,0	106,5	110,7
Знахідка одеська	106,0	86,0	96,0	94,0	90,0	92,0	89,0	84,0	86,5	85,0	85,0	85,0	93,5	86,3	89,9
Куяльник	110,0	98,0	104,0	85,0	92,0	88,5	90,0	79,0	84,5	92,0	92,0	92,0	94,3	90,3	92,3
Дріада I	102,0	95,0	98,5	91,0	94,0	92,5	—	78,0	78,0	80,0	80,0	80,0	91,0	86,8	87,3
Подольянка	114,0	101,0	107,5	103,0	103,0	103,0	100,0	85,0	92,5	108,0	108,0	108,0	106,3	99,3	102,8
Пошана	101,0	85,0	93,0	93,0	85,0	89,0	85,0	82,0	83,5	92,0	92,0	92,0	92,8	86,0	89,4
Альбатрос одеський	102,0	94,0	98,0	96,0	85,0	90,5	86,0	74,0	80,0	90,0	90,0	90,0	93,5	85,8	89,6
Лузанівка одеська	97,0	90,0	93,5	98,0	—	98,0	87,0	—	87,0	87,0	87,0	87,0	92,3	88,5	91,4
Середнє значення	106,4	94,5	100,5	95,3	90,5	94,2	89,6	81,3	76,1	92,8	92,8	92,8	96,8	90,9	93,7
Сорти пшениці м'якої (напівкарлики)															
Смуглянка	97,0	96,0	96,5	85,0	88,0	86,5	86,0	—	86,0	91,0	76,0	83,5	89,8	86,7	88,1
Білосніжка	84,0	74,0	79,0	82,0	83,0	82,5	78,0	72,0	75,0	81,0	76,0	78,5	81,3	76,3	78,8

Закінчення таблиці 3

Золотокоса	104,0	90,0	97,0	89,0	88,0	88,5	88,0	—	88,0	88,0	80,0	84,0	92,3	86,0	89,4
Херсонська безоста	116,0	102,0	109,0	83,0	97,0	90,0	81,0	85,0	83,0	94,0	79,0	86,5	93,5	90,8	92,1
Селянка	101,0	93,0	97,0	94,0	98,0	96,0	82,0	90,0	86,0	90,0	83,0	86,5	91,8	91,0	91,4
Зустріч	98,0	86,0	92,0	83,0	82,0	82,5	84,0	76,0	80,0	85,0	77,0	81,0	87,5	80,3	83,9
Колумбія	101,0	98,0	99,5	88,0	—	88,0	88,0	—	88,0	95,0	83,0	89,0	93,0	90,5	91,1
Нікопія	106,0	91,0	98,5	92,0	99,0	95,5	87,0	83,0	85,0	100,0	78,0	89,0	96,3	87,8	92,0
Херсонська 99	100,0	100,0	100,0	81,0	89,0	85,0	84,0	71,0	77,5	—	78,0	78,0	88,3	84,5	85,1
Оксана	88,0	97,0	92,5	77,0	—	77,0	71,0	—	71,0	81,0	74,0	77,5	79,3	85,5	79,5
Середнє значення	99,5	92,7	96,1	85,4	90,5	87,2	82,9	79,5	82,0	89,4	78,4	83,4	89,3	85,9	87,1
Сорти пшениці твердої															
Аргонавт	96,0	83,0	89,5	83,0	83,0	83,0	81,0	79,0	80,0	82,0	83,0	82,5	85,5	82,0	83,8
Перлина одеська	89,0	88,0	88,5	74,0	76,0	75,0	70,0	74,0	72,0	84,0	86,0	85,0	79,3	81,0	80,1
Бурштин	99,0	88,0	93,5	—	90,0	90,0	85,0	84,0	84,5	84,0	—	84,0	89,3	87,3	88,0
Лагуна	96,0	86,0	91,0	80,0	80,0	80,0	75,0	71,0	73,0	85,0	84,0	84,5	84,0	80,3	82,1
Золоте руно	105,0	91,0	98,0	85,0	94,0	89,5	74,0	87,0	80,5	87,0	85,0	86,0	87,8	89,3	88,5
Гардемарин	88,0	88,0	88,0	84,0	87,0	85,5	79,0	81,0	80,0	85,0	85,0	85,0	84,0	85,3	84,6
Середнє значення	95,5	87,3	91,4	81,2	85,0	83,8	77,3	79,3	78,3	84,5	84,6	84,5	85,0	84,2	84,5

Висота рослин пшениці контролюється генотипом, має високу успадкованість [3], але може суттєво змінюватися залежно від агро-екологічних умов вирощування. Висота рослин закономірно зменшувалась в умовах Херсону та збільшувалась в Миколаєві порівняно з Новою Одесою та Донецьком. Так середня висота сортів блоку середньорослих у Миколаївському ОДЦЕСР становить 101 см, тоді як у Новоодеській ДСС та Константинівській ДСС – 93, а в Херсонському ОДЦЕСР – 86 см.

За довжиною стебла генотипи м'якої пшениці за сучасними уявленнями розподіляють на карлики – 30-60 см, напівкарлики – 61-80 см, короткостеблові – 81-90 см, середньорослі – 91-110 см і високорослі – більше 110 см. Для неполивних умов найбільш придатними є сорти з висотою рослин 85-100 см (загальна довжина стебла та довжина колоса) [4]. Середня висота сортів блоку напівкарлики в Миколаївському ОДЦЕСР досягає 97 см, в Новоодеській ДСС – 88, у Константинівській ДСС – 84 та в Херсонському ОДЦЕСР – 82 см.

Пшениця озима тверда дещо поступається м'якій як за урожайністю, так і за висотою рослин. Середня висота рослин під час випробування в 2008-2009 рр. на чотирьох закладах експертизи становить 85 см, що на 2 см нижче за пшеницю м'яку (блок середньорослі) та на 9 см – за блок напівкарликові. Висота пшениці озимої твердої зменшувалася з півночі на південь Степу.

У Миколаївському ОДЦЕСР за 2 роки випробування середня висота рослин на 6,5 см перевищує середній показник висоти в чотирьох випробувальних пунктах Степу і становить 85 см. Найменша довжина стебла рослин спостерігається в Херсонському ОДЦЕСР, де за роки випробування вона становить 78 см.

Маса тисячі насінин – один із найважливіших агробіологічних показників пшениці, який залежить від особливості сорту та від агрометеорологічних умов вирощування. Середня за 2 роки маса тисячі насінин пшениці озимої твердої становить 44,6 г, що на 7 г більше, ніж середня маса тисячі насінин пшениці озимої м'якої. Найбільша вага тисячі насінин була констатована у сорту пшениці озимої твердої – Аргонавт.

Висновки. Отже, з отриманих результатів випробувань виходить, що агробіологічні показники сортів пшениці озимої м'якої та твердої залежать від вирощування їх у різних ґрунтово-кліматичних підзонах Степу України. Середня урожайність сортів пшениці озимої м'якої на 10 % перевищує урожайність сортів твердої, а також збільшується з півдня на північ. Найбільший середній урожай сортів пшениці м'якої (по 2-х блоках) зібрано на Миколаївському ОДЦЕСР – 62,9 ц/га, що на 9,5 більше за середню урожайність по чотирьох закладах експертизи, де проводилися випробування. Найменший урожай сортів спостерігається в Херсонському ОДЦЕСР: так середній урожай пшениці озимої твердої становить 34,2 ц/га, що на 14,8 ц/га менше, ніж середня урожайність по чотирьох закладах.

Маса тисячі насінин зменшується з півночі на південь, а саме: 40,7 г – середня маса тисячі насінин пшениці озимої м'якої на Константинівській ДСС, 40,6 г – на Новоодеській ДСС, 35,3 г – на Херсонському ОДЦЕСР та 34,8 г – на Миколаївському ОДЦЕСР.

Серед досліджуваних сортів блоку середньорослих по чотирьох зонах Степу відмічався сорт пшениці озимої м'якої Кольчуга, який мав найбільшу висоту рослин – 111 см і збільшувався з півдня на північ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селекція, насінництво та сортознавство пшениці / [В. В. Шелепов, М. М. Гаврилюк, М. П. Чебаков та ін.] ; під ред. В. В. Шелепова. – Миронівна, 2007 – 405 с.
2. Методика державного сортового випробування сільськогосподарських культур / [В. В. Волкодав, А. В. Андрущенко, А. В. Пількевич, О. М. Гончар та ін.] ; під ред. В. В. Волкодава. – Київ, 2000. – С. 50–51.
3. Теоретичні і практичні аспекти насінництва зернових культур / Орлюк А. П., Жужа А. Д., Усик Л. О. – Херсон : Айлант, 2003. – 170 с.

4. Урожай озимой мягкой пшеницы в зависимости от высоты растений / Кириченко Ф. Г., Абакуменко А. В., Литвиненко Н. А. – Докл. ВАСХНИЛ. – 1982. – № 6. – С. 4–6.

Рецензенти: Гамаюнова В. В., д.с.-г.н., професор;
Дробітько А. В., к.с.-г.н., доцент.

© Коваленко О. А., Корхова М. М., 2011

Стаття надійшла до редколегії 24.12.2010 р.